

מה בריוק מייצרים בכור האטומי בי דימונה?

כוח גרעיני לצרכי שלום, השיבו עד כה דובריה המוסמכים של ממשלת ישראל. וכנגד זה: ישראל עשויה לערוך ניסויים באטומיקה צבאית בכור דימונה, נאמר ה' שבוע בשם דויד בן גוריון.

ההכרזה המדהימה התפוצצה מעל עמודי ניו יורק טיימס, בעוצמה שזיעזעה את כסאו של לוי אשכול, ואשר הנפולת הראדיואקטיבית שלה עוד תכסה את פני המדינות הישראליות למשך זמן רב.

כתב סירוס וולצברגר, אחד מעורכי ה' עתון הניו יורקי הידוע באהדתו למדינת יש' ראל:

(בן גוריון) חושד שעבדולנאצר, בעזרת הודו, מבקש לפתח ראשי-מחץ לקליטיו. כתוצאה מכך הוא רומז בועף, שישראל עצמה עשויה לערוך ניסויים באטומיקה צב' אית בכור דימונה הסמוך.

הוא טוען שאנגריה גרעינית חיונית ל' אספקת כוח בשביל תכניות ההתפלה ל' עתידות. אך הוא גם נותן להבין שיש לחקור שימושה בכלי-ינטק, משום שעבדול נאצר לא יחדל מהכנותיו למלחמה. כל זאת ייתכן מחדש במלחמה עד ש'יהיה בטוח כי יוכל לנצח. פירוש הדבר כלי-ינטק אטומיים — ויש לו מדבר רחב ידיים כדי לנטותם...

★ ★ ★

מונחים של אטומיקה

דרישה משפטים קצרים. אבל הם הכניסו את מדינת ישראל לתוך קלחת בינלאומית, שהיא מנסה בכל כוחה להיחלץ ממנה. במשפט הראשון החמיר בן גוריון עוד יותר את היחסים עם הודו. אין עדיין שום אסמכתא מדעית, שהכורים האטומיים של הודו אמנם מכונים — או מסוגלים — לייצר נשק גרעיני. אך בן גוריון קבע אחרת. זאת, אחרי שבימי הפלישה הסינית להודו הבהיר שהוא מצדד דווקא בעמדה הסינית.

חשוב עוד יותר: ההכרזה עוררה מחשוף את החששות של מדינות מערביות מסו' ימות, נוכח תוכניות המחקר האטומי בי' ישראל.

גם כלפי פנים נתן הפירסום תוקף לדעות, שממשלת ישראל ל'יסמה תמיד לרוחות. ה' דרישה לסירוב אטומי במרחב קיבלה לפתע מימד אקטואלי לוהט. עד כה היו בן גוריון פרס והצבחה משביים: אין נשק גרעיני, אין סיכוי לנשק גרעיני — על כן אין מה לדבר על פירוק גרעיני. והנה, הסתבר סכ' נה מוחשית שמצרים תנסה להפעיל נשק כזה נגד ישראל — ושישראל חושבת אף היא במונחים של 'אטומיקה צבאית'.

אולם אלה היו רק תופעות-שוליים, רישום ההתפוצצות הגדולה בסיסימוגראפים רח' קים.

★ ★ ★

מה היתה הכוונה?

הנפגע הראשון, הקרוב ביותר למוקד ההתפוצצות, היה ראש-הממשלה ושר-הבטחון לוי אשכול.

כאשר התפרסם תוכן הראיון בעתוני יום א' בישראל, התכונן לוי אשכול לישיבת הממשלה השבועית. הוא חשב שהבעיה היא קשה ביותר הצפויה לו אותו בוקר היא בעיית התחבורה בשבת בירושלים. והנה בא הפיצוץ הגאטומי, שהופלץ משדה-בוקר, תגובתו הראשונה היתה כעס עמוק. כאשר הגיעו השרים למשרדו עוד ניראה מתוח. הפעם הוא אפילו לא מצא את הברזיה ה' קלילה באדיש, כדי להחליק את העניין.

אולם הוא סרב להגיב על הפרשה. עוד לא קראתי את תוכן הראיון, השיב. הוריי תי להביא לי את העתון. אילו השתוקק מאד-מאד להיות מעודכן, כדי שיוכל להגיב, יכול היה אשכול להשיג את העתון בעוד מועד. שהרי גליון ניו יורק טיימס הגדון היה מוצג בדוכני העיתונים בירושלים שעות רבות לפני התחלת השיבה. אך אשכול ניתלה בתשובה לא מאתלה לשותק, עד אשר יצליח לוודא את כהונתו של בן גוריון.

בישיבת הממשלה מצא שרי-הדתות פנאי לשכוח את המיררות וההאשמות סביב תח' בורת השבת, כדי לשאול את ראש הממשלה מה יש בסויו, בתשובה לפירסומי וולצברגר. אשכול דחה גם אותו באתלה: 'לא קראתי'.

★ ★ ★

על מדה ההיפסוריה

לכאורה, לא היה מקום להתרגשות רבה. שכן בסך-הכל קם לו חבר-כנסת, שפרש מן החיים הפוליטיים הפעילים, והכי ריו כל מיני הכרזות באוזני עתונאי זר.

בן גוריון ואורח בשדה-בוקר

לולצברגר מאמינים יותר מאשר לפוליטיקאים שהוא מראיין

כמה זמן ניתן לאשכול כדי להתחפר בי' תפקידו החדש ולהבטיח שאם בן גוריון ירצה לשוב — לא יוכל לסלקו בקלות?

ברור היה לאשכול, כי העמדה העיקרית היא שרי-הבטחון. הוא חשש אומנם לפ' גוע בפרס ובאנשי בן גוריון ישירות, פן יעורר את זעמו של הזקן מוקדם מדי. אולם הוא התלבש עליהם מלמעלה. הפך להיות שרי-הבטחון בפועל, לא רק להלכה. כלפי חוץ העטיר על קודמו שבחים, טס לשדה-בוקר לברכו ביום הולדתו. אולם בתוכו פנימה ידע כי הוא נתון במירוד נגד הזמן. בן גוריון עצמו לא נתן ליורשו לשכוח אף לרגע מה המצב האמיתי שבו הוא נתון.

אלא שרעיון קיימים רבים אשר אינם רואים בבן גוריון סתם חבר-כנסת. ובראש ורא' שונה — הוא עצמו.

אפילו וולצברגר, שבילה במחיצתו כשעה וחצי בלבד, סם לב לבן. הוא כתב: 'כמו עדנאר לא התרגל עדיין למציאות השלטון עבר לידים אחרות... הוא עודו מדבר באוטוריטה של ראש ממשלה... מסרב בעקשנות להודות בגילו ובפרישתו'.

הוא גם הכריז הכרזות, שרק ראש מדי' שלה מרשה לעצמו להכריז: 'בן גוריון רואה בעבדולנאצר את המפתח לשלום ה' ערביי-ישראל, וטוען שהיה מוכן להיפגש עמו בכל מקום כדי לדון על כך'.

זו. על כן מתקבלת יותר על הדעת הסברה השניה. כדברי אחד מכתבי 'יוניט פוס': 'מקורביו של בן גוריון, הנוהגים לבקר אצלו בשדה-בוקר, יודעים לספר על הימני' עותו של ראש הממשלה לשעבר מכל שיחה על נושאים שבתחום טיפולה של הממשלה. אולם יחד עם זה הם מבחינים במצב-רוח קודר השורר במעונו של הנוג בן גוריון. לדברי מקורביו, מבלה בן גוריון את רוב זמנו בקריאה ובכתיבה, והוא מגלה ערנות וחיוניות בישיחה עם מבקריו. אך עם זאת לא נעלמה מעיני בני שיחו המועקה הקשה הרובצת עליו, בשל ניתוקו הממושך מפעילי' תו היומיומית בממשלה, אלה הורגל בי' משך שנים כה רבות'.

פשוט נמאס לו לשבת בשדה-בוקר. הצלח' תו של אשכול להוריד את המתח, ולהני' היג יחסים נורמליים בהנהגת המדינה, תוך התעלמות גמורה מרצון האיש הישב בי' צריף הירוק בשדה-בוקר, אוכלת אותו. כשנסוג לשדה-בוקר בפעם שעברה, לא נותקה, למעשה, שליטתו בענייני הבטחון. משה דיין ושמעון פרס עשו את רצון בן גוריון ולא את רצון שרי-הבטחון פינחס לבון. הם אפילו שיטפו אותו בהכנת תקציב המשרד, שעה שלבון נאם בכנסת. ואילו הפעם שונה המצב לחלוטין. פרס אינו מעז לבקר תכופות בשדה-בוקר, פן יספק עילה מוצדקת לאשכול לסלקו על חוסר-אמנות. ואילו בסיכום הצעת התקציב האחרונה אף קיצץ אשכול סעיף שהיה יקר ללבו של פרס, בדבר מענקים שונים לעתונאים ה' משרתים את מסע הפירסומת שלו (העוטם הוח' 1366).

פרשה זו הבהירה לבן גוריון, כי אשכול מתכוון בכל הרצינות להשתלט על מערכת הבטחון כולה, וכי הוא דוחק באיטיות את רגלו של גר-חסתו פרס. ייתכן שהרמוזים המופצים עתה עליידי אנשי פרס, כי דויד בן גוריון מתכוון לשוב לשלטון באו כדי להרפות את ידי אשכול, להזהירו כי מוטב לו להתנהג בעדינות עם סגן שרי-הבטחון שמעון פרס.

בסביבתו המיידית של אשכול קיימת הערכה מסויימת מאד על אשר הניע את דויד בן גוריון לומר את אשר אמר לולצ' ברגר. 'בן גוריון הגיע למסקנה, הסביר אחד מאנשי אשכול, שאין לצפות לכך שאשכול יסתבך במשבר רציני, או יגרום למתיחות לאומית את בינלאומית. על כן החליט לעשות זאת בשבילו'.

בן גוריון הכריז את אשר הכריז, וכי שיגאל דיין צועד לצידו, עלה על-הליקופטר צבאי שהטיסו לתפירות מצדה. הוא ניראה מרוצה מאד, כל אותו יום. ניראה כי חיכה בהנאה להתפוצצות המיטען שהוא הניח מי' תחת לכיסאו של אשכול.

★ ★ ★

פתח לשלטון?

התגובה הראשונה בחוגי הממשלה ה' היתה: חוצפה! הכריז שר העבודה יגאל אלון: 'קשה לי להאמין שהודעה כה בלתי' אחראית ובלתי-שקולה תצא מפיו של אדם, שעד לא זומן כיהן בתפקיד של ראש' הממשלה ושר-הבטחון' ואילו שר מפאיי' הכריז: 'מעשהו של בן גוריון חמור מאין כמורו, הן מבחינת הצורה שלו והן מבחי' נת תוכנו. הדבר מההה התערבות בעבודת הממשלה'.

בן גוריון עצמו היתמם. הוא רצה תחילה לקרוא את מלוא המאמר של וולצברגר, כדי לוודא אם אמנם הובעו דבריו נכונה. אותה שעה כבר רוחו שמועות בין אישי ה' צמרת: בן גוריון יפרסם הכחשה.

הוא טילפן ללישכתו-לשעבר בקריה, בי' קש העתק של הראיון. גליון הוטס לו מיד לשדה-בוקר, וכעבור שעה קלה כבר נמסרה הכחשתו לפירסום. בדיוק כפי ש' היתה רגיל להכחיש את דבריו, אחרי שמסרם לעתונאים ישראלים, הודיע גם הפעם: לא אמרתי, לא רמזתי, לא הכרזתי.

אלא שלכחשה זו היה ערך פורמאלי פועט. כי סירוס וולצברגר הוא אחד ה' עתונאים המנוסים והמכובדים ביותר בי' עולם. מעולם לא הוכחשו דברים שהוא פירסם בשם אומרם. בכירות העולם מאמינים לו יותר מאשר לפוליטיקאים שהוא כותב אודותם.

זאת ידע דויד בן גוריון עוד לפני שפירסם את הכחשתו. הוא ידע כי הנזק שעשה על-ידי הצהרתו הראשונה, שוב אינו ניתן לתיקון. הוא ידע שהאמריקאים ילחצו, ש' הערבים יעצקו, שהרוסים יאימו. וכי בי' פנים הארץ תתפתח התחלה של בהלה מפני שרישה-הנשק האטומיים, שלדברי בן גוריון עומד עבד אל-נאצר להרכיב על טיליו.

האם ייקרא מצב זה מצב חירום? ואם כן — האם זהו הפתח שבן גוריון וחסידיו מחפשים כדי להשיבו לשלטון?

הפיצצה של בן גוריון

הוא ניצל את ועידת מפאיי, כדי לשבח את הבטחון ולעקוץ קלות את שרי-הבטחון. כאשר אורגנה עליה-לרגל של חילולת ח'ן לשדה-בוקר, הכריז שבפעם הקודמת חזר משדה-בוקר לירושלים מפני שמשרד-הבטחון היה נתון בידי אדם שלא חן בעיניו.

הוא ישוב לשלטון, רמז, אם ישתכנע שנית שרי-הבטחון אינו מתאים לתפקידו. לבסוף בא הראיון עם העתונאי סירוס זול-צברגר.

סברה אחת אומרת: דויד בן גוריון, שוה עתה חגג את יום הולדתו ה-77, אינו תמיד אחראי לכל מוצא פיו. הוא אמר את אשר אמר ברעע של השתטות, ואין לחפש בדבריו משמעות עמוקה או כהנה מוסתרת.

הוא פשוט חוזר למעין ילדות שניה. אולם התנהגותו בשדה-בוקר, בחודשים ה' אחרונים, אינה מעידה על אמתות גירסה

כדברי וולצברגר: 'לא התרגל למציאות שהוא עומד כבר על מדף ההיסטוריה'.

★ ★ ★

מרוץ נגד הזמן

יה זה הדבר שמפניו חששו ותיקי' מפאיי, מן היום הראשון בו היה נאלץ דויד בן גוריון להתפטר מתפקידו. הוא אמ' גם הבטיח, בטרם צאתו לשדה-בוקר, כי לא יתערב בענייני בטחון ומדיניות. וכי יניח ללוי אשכול לעסוק בהם ללא הפרעה. אך לוי אשכול ידע כי זו הבטחת סרק. הוא אף לא נתן אמן מלא בהכרזת בן גוריון, שפרישתו מן השלטון היא סופית. הוא ידע שכעבור זמן מה שוב תכרסם בדויד בן גוריון התאוה לשלטון, והוא אף ינסה לחזור.

השאלה היתה: כמה זמן יעבור עד אז?